

OBSAH

Úvod	9
1. časť: Psychológia agresie	11
1. Základné otázky	12
1.1 Základné pojmy a podoby agresie	12
1.1.1 Definície a znaky agresie	12
1.1.2 Komplikácie v určovaní agresie	14
1.1.3 Subjekt a objekt agresie	16
1.1.4 Príbuzné pojmy a formy správania	16
1.1.5 Agresia a iné typy incidentov	17
1.2 Typy a formy agresie	18
1.2.1 Typy agresie	18
1.2.2 Formy agresie	22
1.2.3 Ďalšie druhy agresie – ofenzívna a defenzívna agresia	23
1.3 Agresia ako súčasť sociálneho správania	24
2. Prístupy k vysvetľovaniu agresie	27
2.1 Klasické teórie – vrodenná alebo naučená agresia	27
2.1.1 Freudov psychoanalytický pohľad na agresiu	27
2.1.2 Etologické chápanie agresívneho inštinktu	28
2.1.3 Agresia z hľadiska evolučnej psychológie	30
2.1.4 Hypotéza frustrácia – agresia	30
2.1.5 Agresia ako produkt učenia	31
2.2 Novšie prístupy a teórie	34
2.2.1 Kognitívno-neoasocianistický model	35
2.2.2 Teória transferu excitácie	35
2.2.3 Model spracovania sociálnych informácií	36
2.2.4 Teória scenárov	37
2.2.5 Interakčné chápanie agresie	38
2.3 Integratívne prístupy – všeobecný model agresie	38
3. Okolnosti priamo vyvolávajúce agresiu	41

3.1	Situačné podnety	42
3.1.1	Ohrozenie a utrpené poškodenie	42
3.1.2	Frustrácia	43
3.1.3	Nespravodlivosť	43
3.2	Personálne faktory – vyvolané procesy	44
3.2.1	Zvýšená aktivačná úroveň (<i>arousal</i>)	44
3.2.2	Zlosť	45
3.2.3	Kognitívne mediátory	45
3.2.4	Rozhodovanie – výstupné procesy	47
4.	Faktory podporujúce agresiu	50
4.1	Biologické faktory	51
4.2	Alkohol a drogy	52
4.3	Environmentálne faktory	55
4.4	Sociálne faktory – informačné médiá	55
4.5	Osobnosť a agresívne správanie	57
4.5.1	Agresivita, hostilita, impulzivita	57
5.	Inhibícia agresie a jej oslabovanie	59
5.1	Inhibícia agresie a sebakontrola	60
5.1.1	Sebakontrola a agresia v niektorých teóriách agresie	62
5.1.2	Príčiny inhibície agresívneho správania	62
5.2	Normy, normatívne presvedčenia a agresia	63
5.2.1	Vplyv noriem na sociálne správanie	64
5.2.2	Normatívne presvedčenia	66
5.3	Zmeny v inhibícii agresie – disinhibícia	67
5.3.1	Deindividuácia a disinhibícia	68
5.3.2	Sociálno-kognitívna teória A. Banduru a koncept morálnych výpadkov	70
6.	Rodové a vývinové aspekty agresívneho správania	73
6.1	Rodové aspekty agresívneho správania	73
6.1.1	Typické „mužské“ a „ženské“ agresívne správanie	73
6.1.2	Faktory ovplyvňujúce rodové rozdiely v agresívnom správaní.	74
6.2	Vývin agresívneho správania.	76
6.2.1	Typické prejavy agresívneho správania v jednotlivých vývinových obdobiach	76
	<i>Prvý rok života.</i>	77
	<i>Druhý a tretí rok života</i>	78
	<i>Predškolský a mladší školský vek</i>	78
	<i>Adolescencia a mladšia dospelosť</i>	79
6.2.2	Vývinové trendy agresívneho správania	80
	<i>Vývinové trendy problémového agresívneho správania</i>	82
7.	Agresia ako interakcia	84

7.1	Vnímanie kritickej udalosti	84
7.1.1	Aktér – pozorovateľ	85
7.1.2	Pozičné rozdiely v posudzovaní agresie	86
7.2	Agresívna interakcia	88
7.2.1	Percepcia viktimizéra a voľba správania voči nemu	89
7.2.2	Ďalší vývin interakcie	91
7.3	Zvládanie utrpanej agresie.	92
7.3.1	Utrpená agresia ako stresová situácia	92
7.3.2	Stratégie zvládania utrpanej agresie	93
7.4	Odpĺacanie a pomsta	96
2. časť: Agresia v prirodzených sociálnych prostrediach		99
8.	Agresia a násilie v rôznych typoch sociálneho prostredia	100
8.1	Faktory ovplyvňujúce výskyt agresie v skupinách	101
9.	Agresia v domácom prostredí	105
9.1	Podoby domáceho a rodinného násillia	107
9.1.1	Tyranizátori a obeť v domácom prostredí	107
9.1.2	Formy domáceho a rodinného násillia	107
9.2	Násillie medzi partnermi v intímnych vzťahoch	109
9.2.1	Páchateľ	111
9.2.2	Obeť	113
9.2.3	Faktory partnerskej agresie	114
9.2.4	Opatrenia voči páchatelom partnerskej agresie.	115
9.3	Deti ako obeť rodinného násillia	116
9.3.1	Týrané a zanedbávané dieťa	116
9.3.2	Telesné tresty	117
9.4	Násillie medzi súrodencami	119
9.5	Násillie detí voči rodičom	120
9.6	Násillie voči starým ľuďom v rodinnom prostredí	121
10.	Agresia v škole	122
10.1	Podoby agresie a násillia v školách	122
10.2	Rovesnícke tyranizovanie v školách	123
10.2.1	Výskyt tyranizovania	125
10.2.2	Miesto	126
10.2.3	Účastníci rovesníckeho tyranizovania	126
	<i>Agresor</i>	127
	<i>Agresor-obeť</i>	127
	<i>Obeť</i>	128
10.3	Viktimizácia detí učiteľmi a personálom školy.	129
10.4	Viktimizácia učiteľov žiakmi	129

10.5	Strel'ba školách	130
10.6	Prevenca agresie a násilia v školách	132
10.6.1	Programy proti tyranizovaniu v školách	133
	<i>Anonymný dotazník</i>	134
	<i>Monitoring prostredia</i>	134
	<i>Školský kontrakt</i>	135
	<i>Príprava žiakov a rodičov</i>	135
	<i>Riešenie prípadov tyranizovania</i>	136
11.	Agresia a násilie v práci	137
11.1	Podoby násilia a agresie na pracovisku	138
11.1.1	Formy agresie v práci	139
11.1.2	Katégorie agresie v práci podľa účastníkov	140
11.2	Agresia vnútri organizácie	141
11.2.1	Podoby tyranizovania na pracovisku	143
11.2.2	Účastníci tyranizovania v práci	145
11.2.3	Priebeh mobbingu	146
11.2.4	Výskyt	147
11.3	Sexuálne obťažovanie	148
11.4	Napádanie zamestnancov z vonkajšieho prostredia	149
11.5	Rizikové faktory agresie v práci	150
11.5.1	Identifikácia potenciálnych násilníkov na pracovisku	150
11.5.2	Charakteristiky práce a agresia	152
11.6	Prevenca agresie a násilia na pracoviskách	152
11.6.1	Systémový prístup k prevencii voči agresii v organizáciách	153
	<i>Zmeny v projekte organizácie práce</i>	153
	<i>Zmeny v štýle riadenia</i>	154
	<i>Posilnenie pozície jednotlivca</i>	154
	<i>Morálne štandardy</i>	155
11.6.2	Uplatňovanie systémového prístupu v prevencii agresie na pracovisku	155
12.	Väzenské násilie	156
12.1	Charakter väzenského prostredia a násilie	156
12.1.1	Sociálne prostredie väznic	157
12.1.2	Pobyt vo väzniciach	157
12.2	Podoby väzenského násilia	158
12.2.1	Sexuálna viktimizácia	159
12.2.2	Viktimizácia dozorcov väzňami	159
12.3	Tyranizovanie vo väzniciach	160
12.3.1	Formy tyranizovania vo väzniciach	160
12.3.2	Účastníci tyranizovania vo väzniciach	161
12.4	Prevenca násilia vo väzniciach	162

13.	Agresia a šport	163
13.1	Agresia športovcov.	163
13.1.1	Chápanie agresie v športe	164
13.1.2	Faktory agresie v športe	165
13.2	Agresia divákov športových udalostí.	167
13.2.1	Divácka agresia.	168
13.2.2	Faktory diváckej agresie	168
	<i>Diváci</i>	169
	<i>Identifikácia s tímom</i>	170
	<i>Anonymita</i>	170
	<i>Agresia na ihrisku a diváci.</i>	171
	<i>Výsledok hry</i>	172
	<i>Alkohol.</i>	172
	<i>Prostredie.</i>	173
13.2.3	Skupinové výtržníctvo – ultras	173
	Literatúra	175
	Menný register	191
	Vecný register	196